πολιτισμός

■ Του ΧΑΡΗ ΣΤΡΑΤΙΔΑΚΗ*

Αναδιφώντας το χθες (241)

Σχολικοί εορτασμοί που προκαλούν βαθιά χασμουρητά κι άλλοι που προσφέρουν χαρά κι ικανοποίηση

Είμαι σίγουρος ότι οι αναγνώστες καθόλου δε θ' αναπολούν κάποιες σχολικές γιορτές, τουλάχιστον εκείνες τις αποστεωμένες με τους «δεκάρικους» πατριωτικούς λόγους, που έχουν διαβαστεί και ξαναδιαβαστεί, με τη δέουσα πάντα έπαρση, και που συχνά τα κείμενά τους είναι δανεικά κι επαναλαμβανόμενα. Αλλά κι οι σημερινοί μαθητές ελάχιστα, πιστεύω, θέλουν να συμμετέχουν σε παρόμοιες γιορτές, ακόμα κι αν κάποιοι από τους εκπαιδευτικούς, πιο «μοντέρνοι» αυτοί, τους αναθέτουν να βγάλουν οι ίδιοι τους λόγους, οι οποίοι παρεμπιπτόντως διατίθενται σε μεγάλη ποικιλία και δωρεάν από το διαδίκτυο. Το κάνουν, έστω και αν άθελά τους έτσι τους εθίζουν στη λογοκλοπή. Διαφορετικά θα έπρεπε να τους διδάξουν πώς συντίθεται το γλωσσικό είδος της ομιλίας - διάλεξης, κάτι που απαιτεί την κατανάλωση χρόνου και προσπάθειας. Άλλοι πάλι συνεχίζουν ν' αναθέτουν ποιήματα από τα γνωστά βιβλία του εμπορίου για τις σχολικές εορτές, χωρίς όμως να διδάσκουν στα παιδιά πώς απαγγέλλεται ένα ποίημα (παύσεις, χρωματισμοί φωνής κ.λπ.). Έτσι συχνά δεν απαγγέλλονται αλλά απλώς διαβάζονται.

Πολύ λίγοι δυστυχώς είναι οι εκπαιδευτικοί που παίρνουν τους μαθητές τους ν' ανέβουν στο Αρκάδι για να γιορτάσουν εκεί, στον ίδιο τον τόπο θυσίας, την επέτειο της εθελοθυσίας κι ακόμα λιγότεροι εκείνοι που επισκέπτονται αυθεντικούς χώρους, για παράδειγμα τις Μέλαμπες για τον εορτασμό του 1821 ή την έκθεση στη Σχολή Αστυνομίας ή το Στρατιωτικό Μουσείο για τη Μάχη της Κρήτης. Λίγοι ήταν κι εκείνοι που προσκαλούσαν μέχρι πρότινος τον Γιάννη Τερζιδάκη και τον Δημήτρη Λαδιά για να διηγηθούν στην τάξη πώς βίωσαν την εκτέλεσή τους και τον Μάρκο Πολιουδάκη για να αφηγηθεί πώς έζησε ως παιδί τη Μάχη της Κρήτης και την εκτέλεση των δικών του μπρος στα μάτια του. Λίγοι είναι επίσης εκείνοι που καλούν στην τάξη τους Ρεθεμνιώτες που συμμετείχαν στην εξέγερση του Πολυτεχνείου (Δαφέρμος, Φραγκούλη, Τζιανουδάκης κ.ά.) να μιλήσουν στους μαθητές τους. Και δυστυχώς δεν αντιλήφθηκα κανέναν δάσκαλο να καλέσει από τα γειτονικά μας Χανιά τη Μαρία Καλογεράκη να τους μιλήσει για το γεγονός αυτό και για το βιβλίο της «Μαμά, τι έγινε στο Πολυτεχνείο;», καλλιεργώντας παράλληλα τη φιλαναγνωσία τους.

Εννοείται ότι οι μετακλήσεις έχουν νόημα όταν γίνονται για αφήγηση σε λογικό αριθμό μαθητών και όχι στο σύνολο του σχολείου, όπως άλλωστε και οι επισκέψεις στους ιστορικούς τόπους, οι οποίες σε άλλη περίπτωση μπορούν να μετατραπούν σε «μπουλούκια», στα οποία να κυριαρχεί η ψυχολογία του όχλου ή τουλάχιστον οι γνωστές εφηβικές διακωμωδήσεις. Εννοείται επίσης ότι οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να έχουν προετοιμάσει για τις επισκέψεις τους μαθητές τους κι εκείνοι να τις περιμένουν μ' αδημονία. Οι παιδαγωγοί συνιστούν επίσης τη διεξαγωγή δραστηριοτήτων, που αυτές και μόνο αφήνουν αναμνήσεις, καθώς και τη συνέχισή τους μετά την επιστροφή στην τάξη, ώστε το σύνολο της εμπειρίας να μπορέσει να παράξει μακροχρόνια αποτελέσματα. Όλα τα παραπάνω είναι προϋποθέσεις ώστε να μην παρατηρείται το γνωστό κομφούζιο στα μυαλά των παιδιών, τέτοιο που επιζητούν και συχνά προκαλούν οι δημοσιογράφοι των καναλιών, με τους Τούρκους να μπερδεύονται με τους Γερμανούς και τον ηγούμενο Γαβριήλ με τον Κολοκοτρώνη!

Οι σκέψεις αυτές μου ήρθαν στο μυαλό πρόσφατα, περιμένοντας τη σχολική τάξη που θα επέλεγε τον μήνα Νοέμβριο ως εκπαιδευτικό πρόγραμμα στο Σχολικό μουσείο εκείνο με τον τίτλο «Το σχολείο μας γιορτάζει το Αρκάδι», που έχω σχεδιάσει και εμψυχώνω. Εκεί κάνω μια σχετική προβολή στα παιδιά για την ιστορική σχέση της Αμνάτου με το Μοναστήρι (πρόσωπα, εκπαίδευση κ.λπ.) και στη συνέχεια επισκεπτόμαστε τα σχετικά σημεία στο χωριό: Ανδριάντας Δασκαλοχαρίκλειας, κατοικία της Ελένης Λουκάκη-Σφακιανάκη που σώθηκε από την ανατίναξη της πυριτιδαποθήκης, επίσκεψη διδακτηρίου που συντηρούσε το Μοναστήρι για τα παιδιά της περιοχής και τα καλογεροπαίδια του, αναμνήσεις παλιών χωριανών από τα γεγονότα που μας αφηγείται η κυρία Μαρίνα Κανακάκη κ.ά. Στο τέλος τραγουδάμε τον ύμνο της Κρήτης και, διατελώντας σε πλήρη εθνική έπαρση, γράφουμε, με σινική μελάνη και φτερό την εναγώνια τελευταία επιστολή των έγκλειστων: «Γενναιότατε αρχηγέ Κορωναίε. Προφτάσατε μίαν ώραν ταχύτερον…».

Οπωσδήποτε χρειάζεται φαντασία και πολύς κόπος για κάτι το διαφορετικό, αλλά και έμπνευση, όπως στην περίπτωση του Πειραματικού Γυμνασίου, με τη «ηρωικά» κυνήγια του θησαυρών του 1821. Την 13χρονη εμπειρία τους μας μεταφέρουν οι δημιουργοί τους μ' ένα εξαιρετικό σε έμπνευση και αισθητική βιβλίο. Μπράβο στην Πόλυ Παπαδοπούλου, μπράβο στην Άννα Πατεράκη, μπράβο στην Ειρήνη Ρενιέρη και μπράβο στην εκπαιδευτική κοινότητα του σχολείου, που από την αρχή υιοθέτησε και στήριξε τον εναλλακτικό αυτό τρόπο εορτασμού! Πρόκειται για βιβλίο που παράλληλα προσφέρει τη δυνατότητα στους εκπαιδευτικούς να κατανοήσουν το εκπαιδευτικό εργαλείο που λέγεται «κυνήγι θησαυρού», πώς δηλαδή στήνεται και πώς διεξάγεται με ασφάλεια και με τις απαραίτητες πρόνοιες. Συγχαρητήρια αξίζουν και στην Αγγελική Βλαχοπούλου και στις «Εκδόσεις Γραφοτεχνική» για το αποτέλεσμα, το οποίο είναι κυριολεκτικά «χάρμα οφθαλμών»! Είναι πολύ δύσκολο να παραχθεί ένα τόσο όμορφο βιβλίο μ' ένα τόσο «δύσκολο» θέμα. Το ξέρω ο ίδιος, όταν παλιότερα είχα κυκλοφορήσει με τους μαθητές μου ένα φυλλάδιο για τα τρία κυνήγια θησαυρού που είχαμε οργανώσει, και το αποτέλεσμα, στην κυριολεξία δεν βλεπόταν…

Μια εξίσου αξιόλογη προσπάθεια εορτασμού μ' εκείνη του Πειραματικού γυμνασίου είχε κάνει παλιότερα ο Άγγελος Πατσιάς με τους συνεργάτες του στο δημοτικό σχολείο του Φουρφουρά για τον εορτασμό της ελληνοϊταλικού πολέμου το 1940 και του ελληνογερμανικού που ακολούθησε το 1941, καθώς και της Κατοχής. Τότε είχαν ζητήσει για χρήση το σπίτι που είχαν επιτάξει και χρησιμοποιήσει τα γερμανικά στρατεύματα κατοχής ως «Φρουραρχείο» στην Αμπαδιά (οικία Σαρμάνη) και το οποίο παραχωρήθηκε ευχαρίστως στο σχολείο από τους ιδιοκτήτες του για τον εορτασμό. Χρειάστηκε σκληρή δουλειά δασκάλων και μαθητών για να καταστεί επισκέψιμο, αφού είχε να κατοικηθεί δεκαετίες ολόκληρες. Την ημέρα της γιορτής κλήθηκαν οι κάτοικοι της Αμπαδιάς, δεδομένου ότι οι μαθητές του σχολείου προέρχονταν από την ευρεία αυτή περιοχή. Ξεναγοί τους ήταν οι ίδιοι οι μαθητές, παράγοντας αυτόν που ονομάζουμε «αυθεντικό λόγο», καθώς και ηλικιωμένοι που είχαν πολεμήσει στην Αλβανία και είχαν ζήσει τη Γερμανοκατοχή, οι οποίοι αφηγούνταν τις περιπέτειές τους. Μπορούμε να φανταστούμε κάποιους μαθητές να κυκλοφορούν ανάμεσα στον κόσμο, φωνάζοντας «Εφημερίδες, έκτακτη έκδοση. Η Ιταλία κήρυξε τον πόλεμο στην Ελλάδα!», άλλους να ξεναγούν στα υπόγεια των βασανιστηρίων κι άλλους πάλι να περιπολούν, ντυμένοι ως Γερμανοί στρατιώτες.

Αξιέπαινη είναι και η πρόσφατη προσπάθεια της Δήμητρας Κατσούλη και των άλλων νηπιαγωγών στην Κυριάννα, για τον εορτασμό της αρκαδικής εθελοθυσίας. Είχα τη χαρά παλιότερα να παρακολουθήσω τα νηπιάκια της σε κατάθεση στεφανιού στον ανδριάντα της Δασκαλοχαρίκλειας στην Αμνάτο και πολύ χάρηκα που έμαθα ότι εφέτος διοργάνωσαν αθλητικούς αγώνες, τους «Αδαμάκειους αγώνες», προς τιμήν του επονομαζόμενου και «αγγελιοφόρου του Αρκαδιού», του μικρόσωμου Αδάμ Παπαδάκη. Από τις φωτογραφίες φαίνεται ότι τα νηπιάκια της Κυριάννας «τα έδωσαν όλα» προκειμένου να φανούν αντάξια με τον ιστορικό κοντοχωριανό τους! Να σημειώσω με την ευκαιρία ότι έχω συναντήσει τη Δήμητρα με τα μαθητούδια της να γιορτάζουν και σε μη σχολικό χρόνο, εκτός δηλαδή ωραρίου, όπως για παράδειγμα ένα Μεγάλο Σάββατο, που όλοι μαζί χτυπούσαν τις πόρτες και μας έλεγαν τα Κάλαντα του Λαζάρου, δεχόμενα ως συμβολική ανταμοιβή τα αβγουλάκια μας!

Κάτι επίσης πρωτότυπο είχε κάνει η Μαριάννα Καλαϊτζιδάκη πέρυσι για τους φοιτητές της, σε συνεργασία με τον Σύλλογο Ρεθυμνίων Αττικής, μ' ένα «Περιβαλλοντικό Μονοπάτι» στη Μονή Αρκαδίου. Η πανεπιστημιακή καθηγήτρια τους παρέδωσε ένα ειδικά σχεδιασμένο απ' αυτήν φυλλάδιο με χάρτη. Ακολουθώντας τις διάφορες στάσεις στο χάρτη και το φυλλάδιο, οι φοιτητές ήρθαν σ' επαφή με το ιστορικό παρελθόν της Μονής, την εθελοθυσία και το ολοκαύτωμα του 1866, αλλά και το βιοφυσικό περιβάλλον, φυτά και ζώα της περιοχής, ενώ πραγματοποίησαν διαθεματικές συνδέσεις με τη λογοτεχνία, την τέχνη και την πόλη του Ρεθύμνου. Επιπλέον, κλήθηκαν να σκεφτούν κριτικά για διάφορα περιβαλλοντικά ζητήματα της περιοχής. Το πρόγραμμα στηριζόταν στην «επιτόπια εκπαίδευση», μια σύγχρονη τάση στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, για την οποία αφετηρία για τη μάθηση είναι ο κάθε τόπος, με τα ιδιαίτερα γεωλογικά, οικολογικά, ιστορικά, πολιτιστικά και κοινωνικά του χαρακτηριστικά. Στην εκπαίδευση αυτή η διδασκαλία και η μάθηση πραγματοποιούνται εκτός σχολικής αιθούσης, στα σημεία ενδιαφέροντος της τοπικής κοινότητας.

Δεν είναι λίγοι επίσης οι δάσκαλοι και οι δασκάλες αλλά και οι νηπιαγωγοί που μοχθούν πραγματικά προκειμένου να διοργανώσουν σχολικές γιορτές με θεατρικά δρώμενα. Σκέφτομαι πρόχειρα την νηπιαγωγό Ιωάννα Μαρκουλάκη, παλιότερα, με τις απίστευτες γιορτές της, που περιλάμβαναν μέχρι και «ανατίναξη» με μυρωδιά αυθεντικού μπαρουτιού ή τραπεζοθρανία που μετατρέπονταν σε τανκ του Πολυτεχνείου. Σκέφτομαι επίσης την Ανθούλα Πολάκη στη Γωνιά, που πρόσφατα δραματοποίησε με τα μικρούλια της διάφορα στιγμιότυπα του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Η ικανοποίησή τους κατά την ανατίναξη της γέφυρας του Γοργοπόταμου, είναι, νομίζω, έκδηλη στην παρατιθέμενη φωτογραφία, που εικονίζει την πτώση της μαζί με τρένο στη χαράδρα μετά το σαμποτάζ των αντιστασιακών οργανώσεων. Αλλά κι ο Μανόλης Τσιλιβάκης στον απομονωμένο Εμπρόσνερο δεν πάει πίσω. Πέρυσι την 25η Μαρτίου κάλεσε στο σχολείο του τον γνωστό μας Ευτύχη Τζιρτζιλάκη, ο οποίος πήρε μαζί του συλλέκτες όπλων του 1821 που τα επέδειξαν στα παιδιά. Η κραυγή «τέλειο» που βγαίνει αυθόρμητα από το στόμα κάποιου απ' αυτά και ακούγεται στο αναρτημένο στο διαδίκτυο σχετικό ντοκιμαντέρ μετά από προσομοίωση γεμίσματος και πυροβολισμού μ' ένα τέτοιο όπλο, δείχνει, νομίζω, το μέγεθος της ικανοποίησής τους.

Κι άλλες προσπάθειες, που «δεν οδηγούν μια γενιά στα πιο βαθιά χασμουρητά», θα μπορούσαμε ν' αναφέρουμε, όπως το κυνήγι θησαυρού στη Μονή Αρκαδίου από τον Ηλία Λουλούδη και τον Νίκο Δερεδάκη, που εφέτος είχε συνεχιστές στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση την Πόπη Τσαχάκη, Ειρήνη Κονσολάκη και Κατερίνα Δαμιανάκη και στη δευτεροβάθμια τους Ηλία Πίτερη, Πέτρο Χατζηελανίδη, Φώτη Παπαδόπουλο, Έρη Βουρεξάκη και Μανόλη Μεταξάκη. Τον γενικό συντονισμό του παιχνιδιού έχει ο σύνδεσμος Φιλολόγων Ρεθύμνου. Σημειώνω εδώ ότι όλες οι παραπάνω προσπάθειες, είναι κοντά έως μέσα στην κυρίαρχη ιδεολογία και δεν είναι διόλου «εξτρεμιστικές», όπως θα εκλαμβάνονταν, νομίζω, άλλες, που θ' αναζητούσαν την έννοια των εθνικών γιορτών σήμερα καθώς κι εκείνη των εθνικών ηρώων. Αλήθεια, ποιος θα θεωρούνταν σήμερα ως συνεχιστής του έργου του Κολοκοτρώνη και του Γιαμπουδάκη; Μήπως τα παιδιά της Greenpeace που κρεμιούνται με κίνδυνο της ζωής τους στα φουγάρα και στα τάνκερς για την αποτροπή της κλιματικής αλλαγής; Μήπως ο άγνωστος συμπολίτης που με το παιδάκι του μαζεύουν κάθε τόσο τα δικά μας σκουπίδια στην ακτογραμμή του Ρεθύμνου;

Όλοι οι παραπάνω εορτασμοί και άλλοι πολλοί που δεν είχα την τύχη να γνωρίσω «ιδίοις όμμασιν» έχουν τρία κοινά χαρακτηριστικά: δουλειά, δουλειά, δουλειά! Δεν έχουν να κάνουν τίποτα με το σύνηθες σ' αυτές τις περιπτώσεις, οι μαθητές να προσέρχονται στις 8.30 το πρωί και στις 9.30 με 10.00 το αργότερο να έχουν σχολάσει και να παίρνουν με τη σειρά τις καφετέριες. Βάζω στην άκρη πολλούς άμοιρους εργαζόμενους γονείς που δεν ξέρουν τι να κάνουν τα μικρά παιδιά τους, οπότε αναγκάζονται να μην τα στέλνουν τις ημέρες εκείνες στο σχολείο αλλά από την προηγούμενη στους παππουδογιαγιάδες στα χωριά. Αυτό είναι το χειρότερο που μπορεί να συμβεί, ακυρώνοντας την όποια σχολική γιορτή, καλή ή κακή, αφού αρκετοί μαθητές δεν παρίστανται καν. Οπωσδήποτε, όλοι οι εμπνευστές και δημιουργοί των παραπάνω «διαφορετικών» εορτασμών αξίζουν ένα μπράβο μέσα από την καρδιά μας. Οι υπόλοιποι, εκείνοι της ημιαργίας και του εθιμικού καφέ, ας ζηλέψουν κι ας κάνουν μια προσπάθεια να τους μιμηθούν!

Η δεύτερη βραχοκλησιά του Άη Αντώνη στου Φωτεινού

Ο φίλος σπηλαιολόγος Θοδωρής Βουρβαχάκης κατάφερε κάτι που εδώ και χρόνια μου φαινόταν ακατόρθωτο: να εντοπίσει τη δεύτερη βραχοκλησιά του Αγίου Αντωνίου στου Φωτεινού. Η πρώτη στη θέση *Ρούμα Άη Αντώνη* είναι γνωστή, επισκευάστηκε σχετικά πρόσφατα και λειτουργείται την ημέρα του εφέστιου αγίου. Η δεύτερη όμως στην περιοχή *Σχολάρι* δεν μπορούσε να εντοπιστεί ούτε από «κατεχάρηδες» κατοίκους. Ο Θοδωρής το κατάφερε, τη φωτογράφησε και κράτησε τις γεωγραφικές της συντεταγμένες. Όπως βλέπουν οι αναγνώστες, πρόκειται για μεσαιωνικό ναό, με πολλές μεταγενέστερες επεμβάσεις, απόλυτα προσαρμοσμένο στο τριγύρω επιβλητικό τοπίο. Με την ευκαιρία θέλω να κάνω μια τελευταία έκκληση στους κατοίκους των Σισών, μήπως γνωρίζουν κάτι για τις άγνωστες γενικά σήμερα βραχοκλησιές του χωριού τους Άγιο Ιωάννη, Άγιο Ονούφριο και Άγιο Αντώνιο. Το βιβλίο μου με τις 125 ρεθεμνιώτικες βραχοκλησιές αργά ή γρήγορα θα κυκλοφορήσει και, δυστυχώς, δεν θα τις περιέχει…

* *Ο Χάρης Στρατιδάκης είναι Δρ Παιδαγωγικής-ιστορικός ερευνητής-συγγραφέας* **strharis@yahoo.gr, 2831055031**